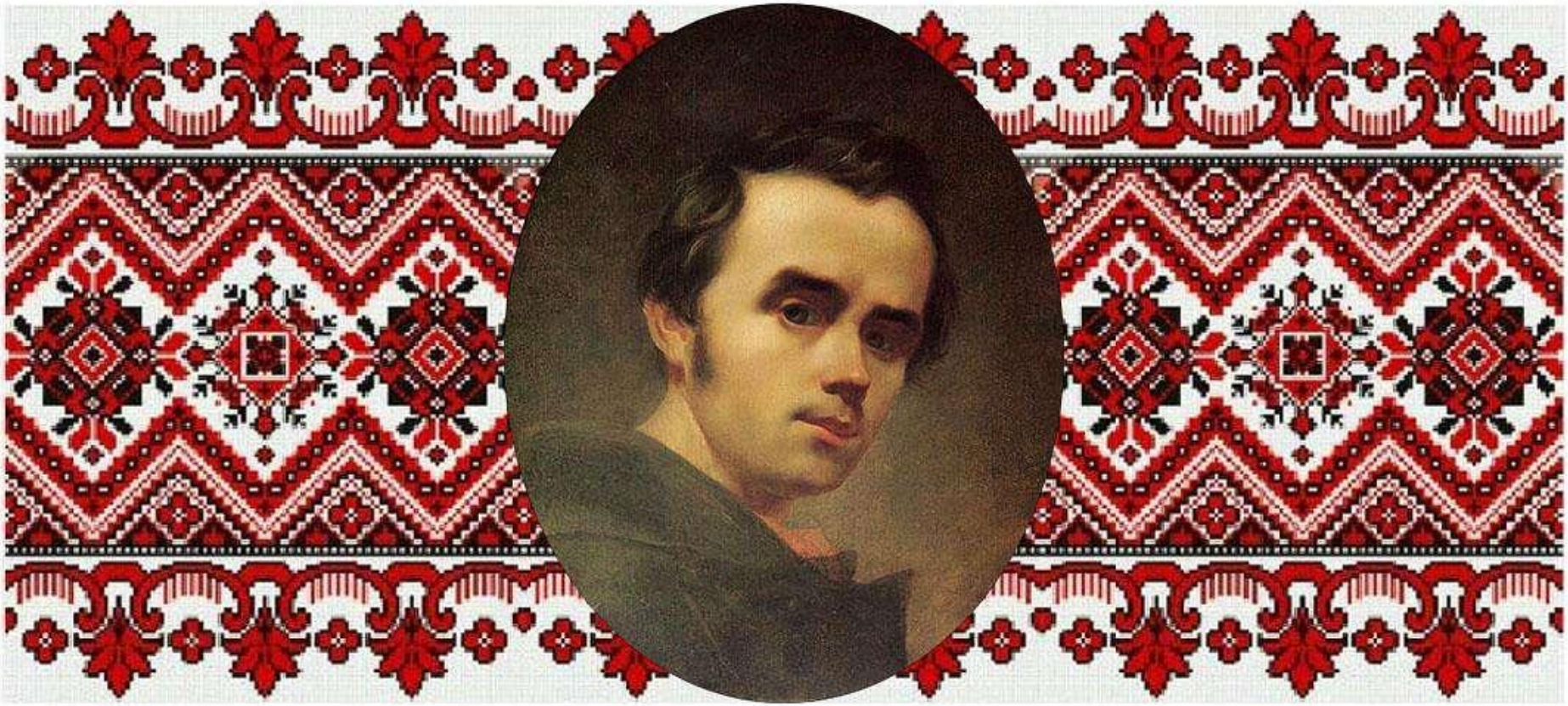

РАРИТЕТНІ ВИДАННЯ «КОБЗАРЯ» Т. Г. ШЕВЧЕНКА

У КНИЖКОВИХ ФОНДАХ БІБЛІОТЕКИ НІЖИНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ

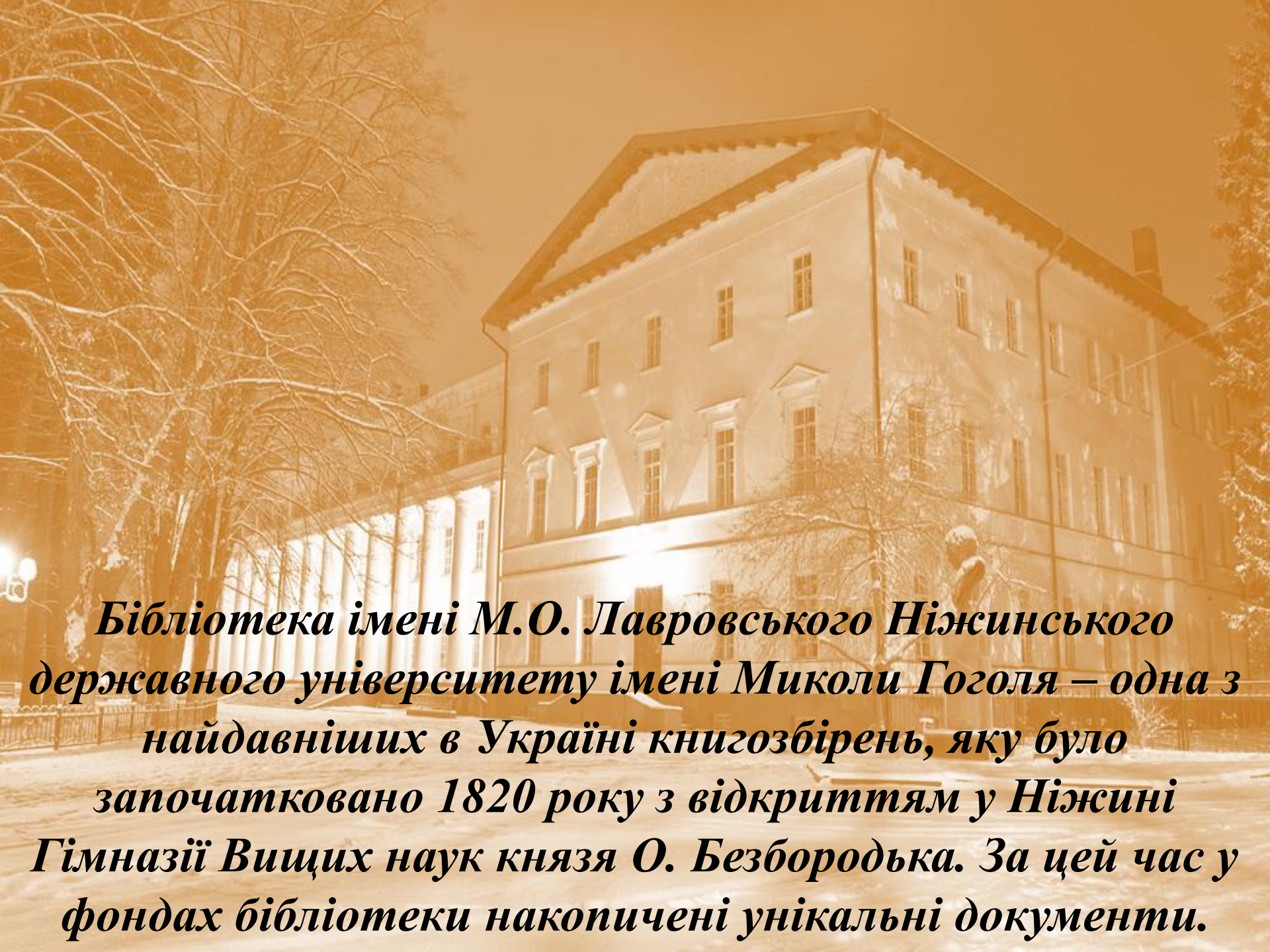

Бібліотека імені М.О. Лавровського Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя – одна з найдавніших в Україні книгозбірень, яку було започатковано 1820 року з відкриттям у Ніжині Гімназії Вищих наук князя О. Безбородька. За цей час у фондах бібліотеки накопичені унікальні документи.

Творча спадщина Великого Кобзаря посідає чільне місце серед книжкових скарбів Музею рідкісної книги та представляє особливу зацікавленість як для шевченкознавців і бібліографів, так і для всіх читачів.

Джерелом надходження шевченківської книги є дарунки від діячів науки та культури, які не були байдужими до рідного слова.

З нагоди ювілею Великого Кобзаря до уваги користувачів пропонується віртуальна виставка

“Раритетні видання “Кобзаря” Т.Г. Шевченка у книжкових фондах бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.”

“ Кобзар” – це чиста книга гарячих сліз, тяжкого горя та смертельної печалі, а то й чорної розпуки

Іван Огієнко

«Кобзар» – назва поетичної збірки Т.Г. Шевченка.
Вперше «Кобзар» був виданий в 1840 році в Санкт-Петербурзі за сприяння Євгена Гребінки. До збірки увійшло вісім творів: «Перебендя», «Катерина», «Тополя», «Думка» («Нащо мені чорні брови»), «До Основ'яненка», «Іван Підкова», «Тарасова ніч» і «Думи мої, думи мої, горе мені з вами », написаний спеціально для цього збірника, і є як би епіграфом не тільки до цього видання, але й до всієї творчості Тараса Шевченка.
Популярність книжки була така велика, що назва **«Кобзар»** закріпилася за багатьма наступними виданнями поетичних творів Шевченка. Франко писав, що **«ця маленька книжечка відразу відкрила немов новий світ поезії, вибухла мов джерело чистої, холодної води, заясніла невідомою досі в українськім письменстві ясністю, простотою і поетичною грацією вислову»** *(Фр а н к о І. Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р. Львів, 1910. С. 107).*
З часу виходу збірки й самого Шевченка почали називати Кобзарем, навіть він сам в листі до А. Маркевича 22 квітня 1857 р. писав про

Перше видання **«Кобзаря»** було надруковано ярижкою. Ярижка – жартівливо-зневажлива назва російської абетки, застосованої до української мови включно з літерами ы(названої єри, звідки й саме слово ярижка) і О(ять). Емський указ російського імператора Олександра II з 1876 р. забороняв окрему українську абетку, а до друку допускалися тільки тексти, записані «без отступления от общерусской орфографии». Цей указ був чинний до 1905 р. Правопис при цьому, за винятком збереження етимологічного ъ в кінці слів після приголосних, був фонетичний.

Зі всіх прижиттєвих видань творів перший «Кобзар» мав найпривабливіший вигляд: хороший папір, зручний формат, чіткий шрифт. Примітна особливість цього «Кобзаря» — офорт на початку книги за малюнком Василя Штернберга: народний співак — кобзар із хлопчиком-поводирем. Це не ілюстрація до окремого твору, а узагальнений образ кобзаря, який і дав назву збірці. Вихід цього «Кобзаря», навіть урізаного царською цензурою, — подія величезного літературного й національного значення. У світі збереглося лише кілька примірників «Кобзаря» Т. Шевченка 1840 року.

Форзац першого видання

КОБЗАРЬ

Т. ШЕВЧЕНКА.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

1840.

Въ Типографіи Е. Фишеръ.

Готуючись до 150-ти річчя з дня народження Т. Шевченка, видавництво Академії Наук УРСР здійснило 1962 року фототипічне перевидання унікального позацензурного примірника «Кобзаря» на 115 сторінках без змін і виправлень накладом 100 000 примірників, що зберігається у Науковій бібліотеці ім. М. Горького Ленінградського державного університету ім. А. О. Жданова.

Післямову до видання написав Василь Бородін.

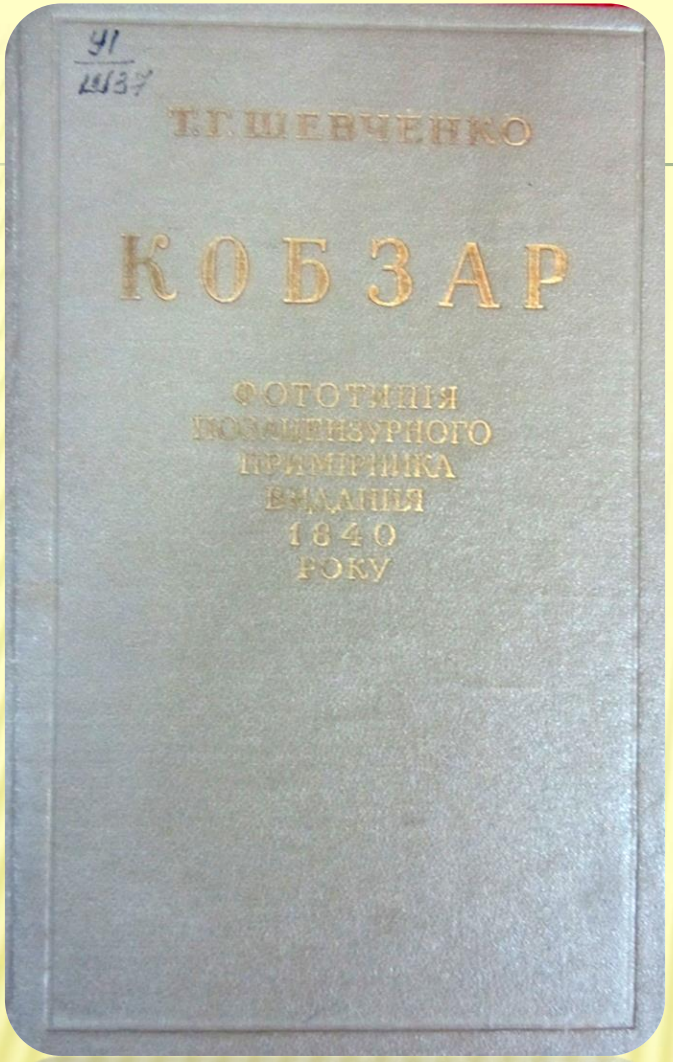

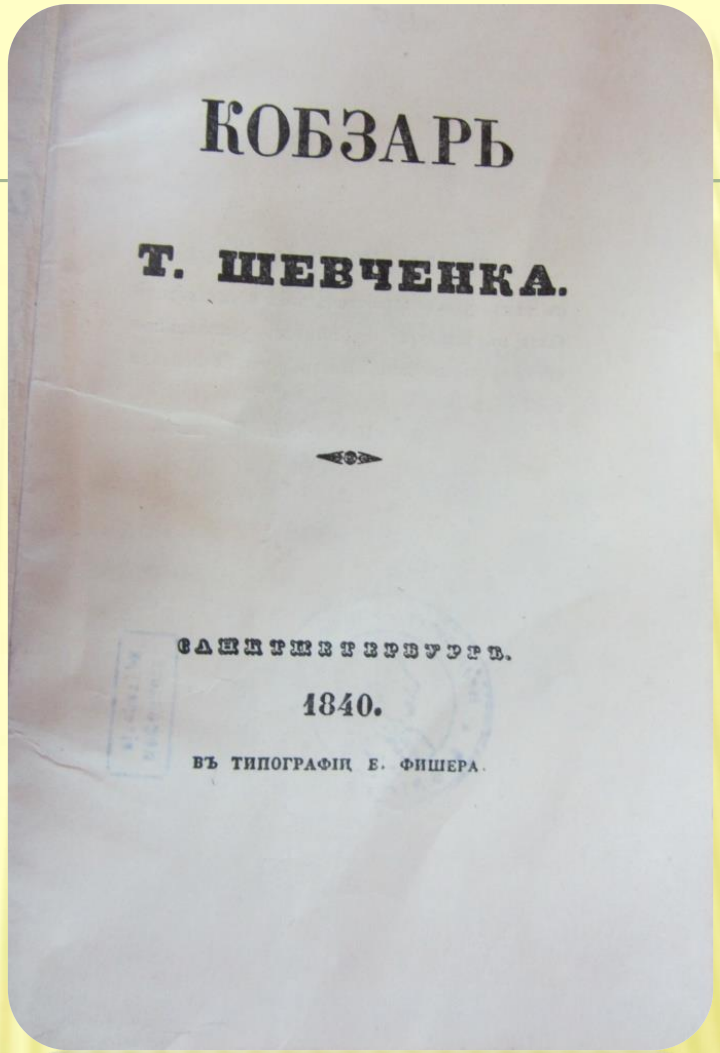
КОБЗАРЬ

Т. ШЕВЧЕНКА.

САНКТПЕТЕРБУРГЪ.

1840.

ВЪ ТИПОГРАФІИ Е. ФИШЕРА.

Шевченко Т. Г. Кобзар : [Фототипія позацензурного примірника видання 1840 р.] [Текст] / Т. Г. Шевченко ; післямова В. Бородіна. – К.: Вид-во АН УРСР, 1962. – 115, VIII с.: іл.

Факсиміле Ленінградського університету.

У 1844 році під назвою «Чигиринський Кобзар» вийшов передрук першого видання «Кобзаря» з додатком поеми «Гайдамаки».
«Кобзар» 1860 року надруковано коштами Платона Симиренка,з яким Т. Шевченко познайомився під час своєї подорожі Україною в 1859 році. Платон Симиренко – відомий в Україні цукрозаводчик і меценат, виділив для видання «Кобзаря» 1100 рублів. Це видання було значно повніше попередніх: сюди увійшло 17 творів Шевченка. Ця редакція «Кобзаря» зустріла у Петербурзі серйозні перешкоди з боку цензури і лише завдяки заступництву міністра народної освіти Є. Ковалевського була видана.

Першим повним виданням творів Шевченка став «Кобзар» 1907 р., що вийшов у друкарні Шмідта на кошти Товариства Шевченка для допомоги нужденним уродженцям Південної Росії, що вчаться у вищих навчальних закладах С.-Петербурга і Благодійного товариства видання загальнокорисних і дешевих книг. Його редактору – відомому літературознавцю, історику, фольклористу і бібліографу Василю Доманицькому, вдалося розшукати багато нових творів Т. Шевченка, до того невідомих, серед яких були й ті, що знаходилися в архівах департаменту поліції.

В. Доманицький звірив тексти з рукописами та друкованими варіантами та упорядкував їх хронологічно. Він вперше надрукував Шевченкові твори, що до того не друкувалися в Росії: «Марія», «Саул», «І Архімед і Галілей», повні тексти поеми «Сон» і «Кавказ».

Станом на 1985 рік в Україні збірка виходила 124 рази загальним накладом понад 8 мільйонів примірників. Низку творів із «Кобзаря» перекладено понад 100 іноземними мовами.

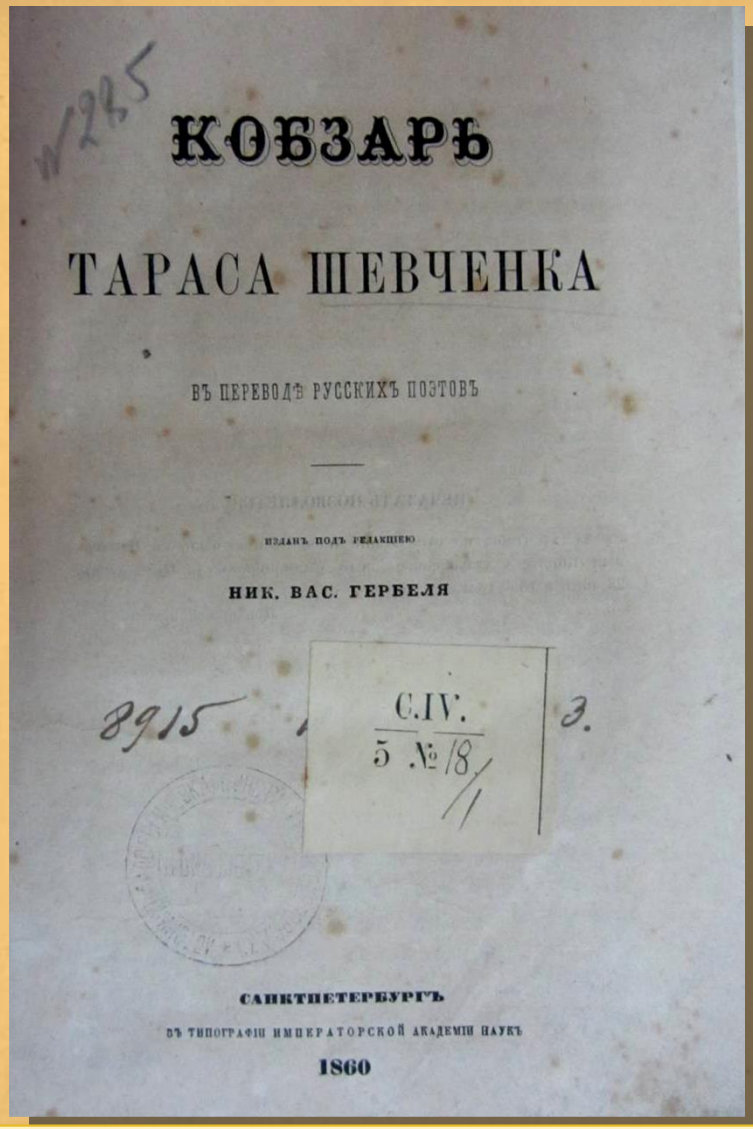

КОБЗАРЬ

ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ВЪ ПЕРЕВОДѢ РУССКИХЪ ПОЭТОВЪ

ИЗДАНЪ ПОДЪ РЕДАКЦІЕЮ

НИК. ВАС. ГЕРБЕЛЯ

САНКТПЕТЕРБУРГЪ

ВЪ ТИПОГРАФІИ ИМПЕРАТОРСКОЙ АКАДЕМІИ НАУКЪ

1860

Шевченко Т. Г. Кобзарь Тараса Шевченка в переводах русских поэтов [Текст] / Т. Г. Шевченко ; изд. под ред. Ник. Вас. Гербеля. – СПб : В тип. Имп. Акад. наук, 1860. – 204 с. – на тит. л. автор не указ.
Передана до бібліотеки випускником Ніжинського юридичного ліцею Н.В. Гербелем.

Наприкінці 1860 р. у Санкт-Петербурзі виходить з друку “Кобзарь Тараса Шевченка в переводе русских поэтов” за редакцією М. Гербеля. Це останнє видання “Кобзаря” за життя автора.

У книзі, окрім перекладів творів, уперше опублікована автобіографія Т. Г. Шевченка.

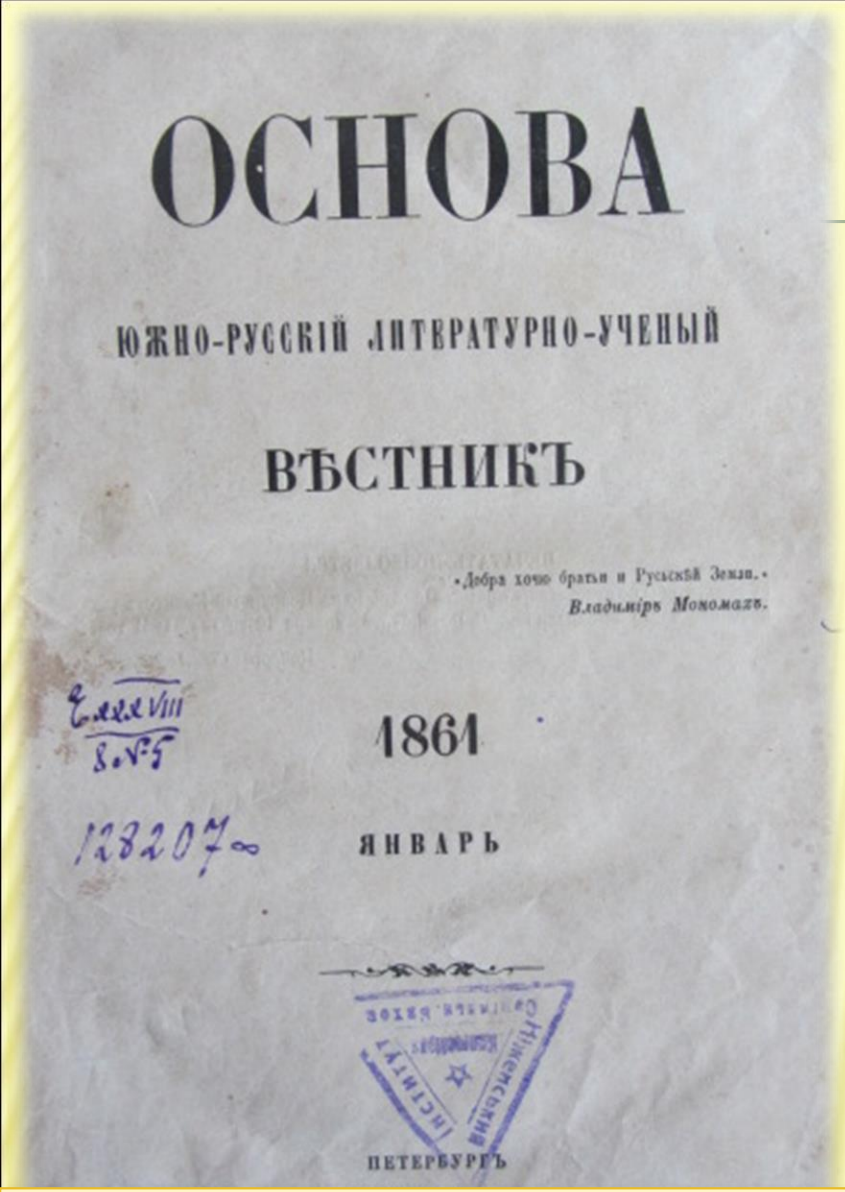

Шевченко Т. Г. Кобзар [Текст] / Т. Г. Шевченко // Основа. – 1961. – № 1 – 12.

Четверте видання «Кобзаря» з'явилося в 1861 році. Збірка Шевченкових віршів, друкована під заголовком «Кобзар», опублікована на сторінках щомісячного журналу «Основа» за редакцією Василя Білозерського, книги I–XII. Текст надрукований кулішівкою і має наголоси на словах із кількома складами (за винятком букви «і», на якій не завжди друкарня могла позначити наголоси з технічних причин). Книга I з'явилася за життя Шевченка, а у книзі II був опублікований некролог поета. На відзначення 100-річчя видання «Кобзаря» в «Основі» 1861 року і сторіччя смерті Шевченка це видання вперше було передруковане окремою книжкою за редакцією Ярослава-Богдана Рудницького в 1961 році у Вінніпезі. Видання здійснила Українська вільна академія наук, Інститут шевченкознавства. Профінансував видання український діловик (підприємець) з Вінніпега Степан Дурбак.

Шевченко Т. Г. Кобзарь Тараса Шевченка [Текст]: [З передм.] / Т. Г. Шевченко. – 4-м типом. – СПб.: Коштом Д.Е.Кожанчикова; Тип. Имп. Акад. наук, **1867.** – XII, 677 с., 1 арк. портр. – На тит. арк. та обкл. епіграф. – На окр. арк. тексту посвята: Марку Вовчку на пам’ять 24-го стичня 1859 року. – У зб. також подано: «Автобіографія: (Письмо к редактору Народного Чтенія)» (рос.).
Видання з приватної бібліотеки проф. В. І. Рєзанова

“У Петербурзі 1867 коштом Д. Кожанчикова вийшла перша посмертна збірка творів Шевченка “Кобзар” тиражем 3000 прим. […] Це, хоч і дуже неповне вид. (до нього ввійшли твори з “Кобзаря” 1860, твори, опубліковані в журн. “Основа”, в альм. “Ластівка” та “Молодик” і 77 раніше не друкованих творів), рясніє багатьма помилками в тексті й датуванні. Однак воно розширило коло творів поета, доступних широкому читачеві . Й стало подією літ. і суспільного значення.”

Шевченківський словник: у 2 т. – К., 1978. – Т.1. – С. 115.

Т. Г. ШЕВЧЕНКО.

КОБЗАРЬ

З ДОДАТКОМ

СПОМИНОК про ШЕВЧЕНКА

ПИСАТЕЛІВ

ТУРГЕНЕВА і ПОЛОНСКОГО.

Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти!
Виростав вас, доглядав вас . . .
Де ж мені вас діти?

У ПРАЗІ.

Nákladem knihkupectví dra Grégra a Ferd. Dattla.

1876.

Шевченко Т. Г. Кобзарь [Текст] : з додатком споминок про Шевченка писателів Тургенева і Полонського / Т. Г. Шевченко ; [ред.-упоряд.: О. О. Русов, Ф. К. Вовк]. – У Празі (Прага) : Nakl. knih. dra Gregra a Ferd. Dattla, **1876. – XXII, 414с. - 1 портр. – Видання укр. мовою у** транслітерації символами старої рос. орфографії. – Ред.-упоряд. встановлено за кн.: Шевченківський словник. Т. 1. – К., 1976.

“ Значний крок уперед у популяризації спадщини укр. поета становило празьке 1876 двотомне вид. “Кобзаря”, опубліковане коштом київ. “Старої громади” (друкарня Е. Грегра; тираж 1-го т. - 4000. 2-го – 1000 прим.) […] До першого тому, призначеного для поширення в Росії, включено твори, що друкувались у підцензурних вид. […] У першому томі вміщено й спогади І. Тургенєва та Я. Полонського про Шевченка // ***Шевченківський словник: у 2 т. – К., 1978. – Т.1. – С. 116.***

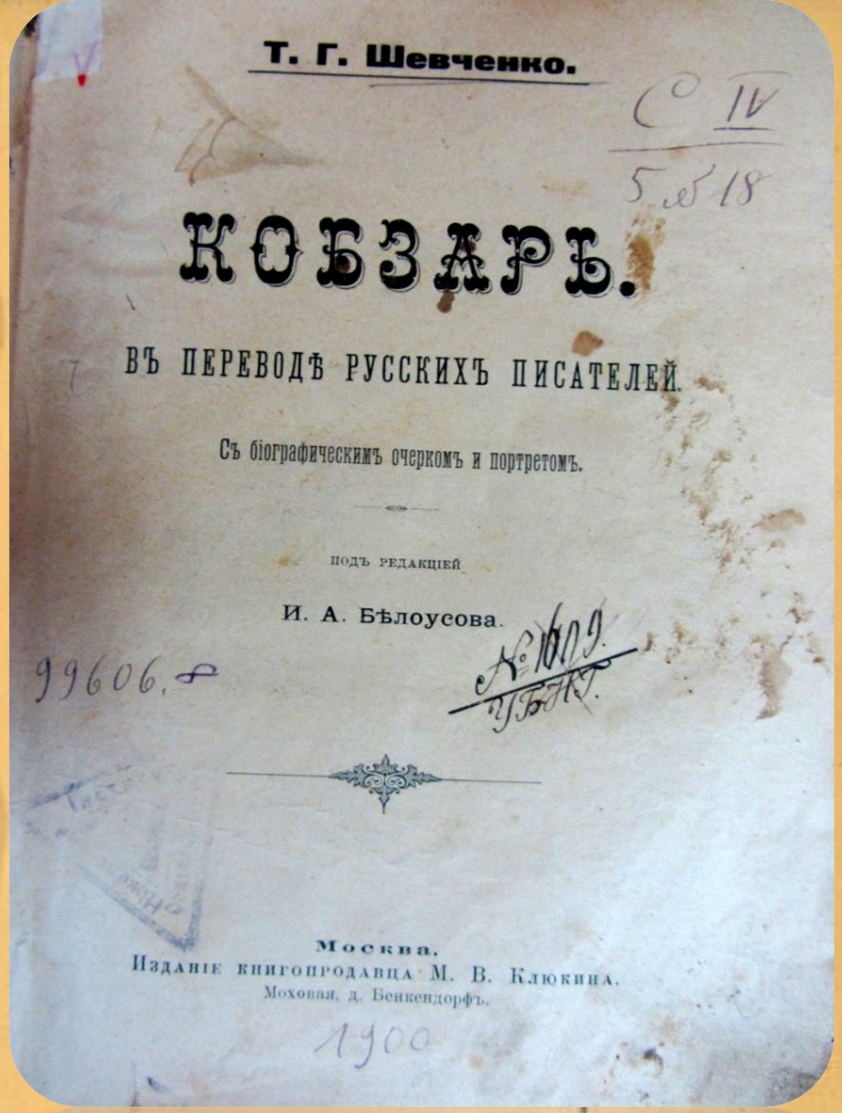

Т. Г. Шевченко.

КОБЗАРЬ.

ВЪ ПЕРЕВОДѢ РУССКИХЪ ПИСАТЕЛЕЙ.

Съ біографическимъ очеркомъ и портретомъ.

ПОДЪ РЕДАКЦІЕЙ

И. А. Бѣлоусова.

Москва.
Изданіе книгопродавца М. В. Клюкина.
Моховая, д. Бенкендорфъ.

1900

Шевченко Т. Г. Кобзарь [Текст]: в пер. рус. писателей, с биогр. очерком и портр. / Т. Г. Шевченко ; под ред. И.А.Белоусова. – М.: Изд. книгопродавца М. В. Клюкина, **[1900].** – 365 с.: портр.

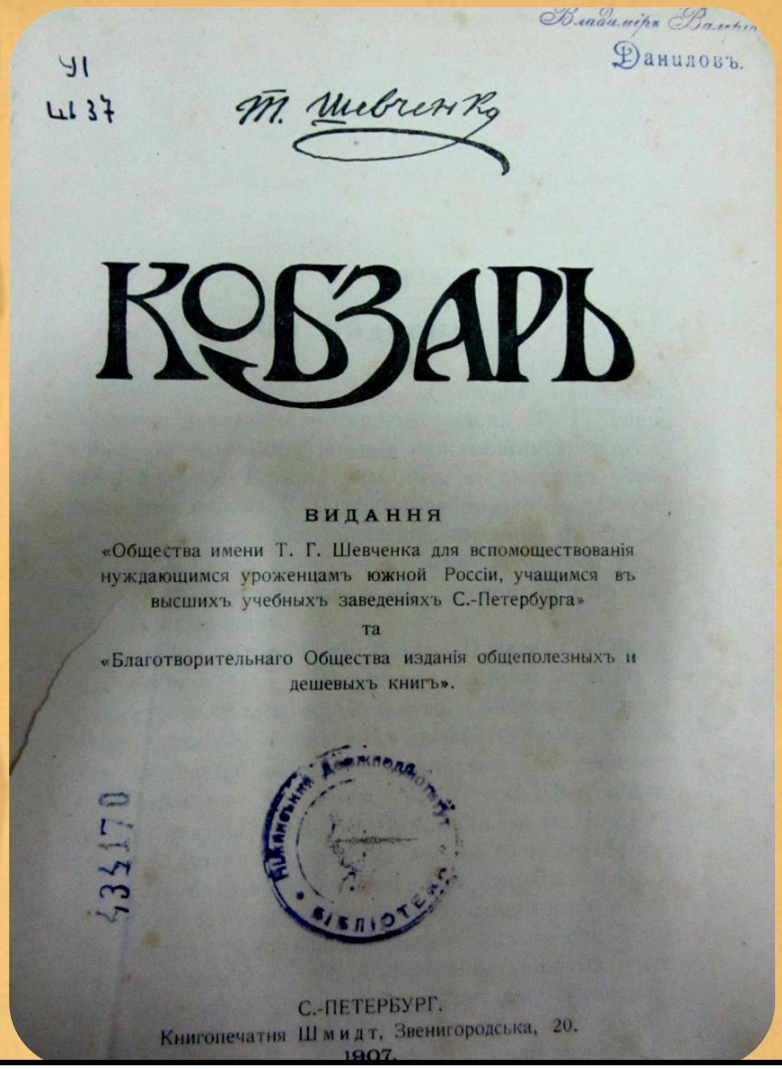

Данилов.

У1
Ш37

Т. Шевченко

КОБЗАРЬ

ВИДАННЯ

«Общества имени Т. Г. Шевченка для вспомоществованія нуждающимся уроженцамъ южной Россіи, учащимся въ высшихъ учебныхъ заведеніяхъ С.-Петербурга»

та

«Благотворительнаго Общества изданія общеполезныхъ и дешевыхъ книгъ».

434170

С.-ПЕТЕРБУРГ.
Книгопечатня Шмидт, Звенигородська, 20.
1907.

Шевченко Т. Г. Кобзарь [Текст] / Т. Г. Шевченко; вид. “Общества имени Т. Г. Шевченка для вспомоществования нуждающимся уроженцам южной Россіи, учащимся въ высшихъ учебныхъ заведеніяхъ С.- Петербурга» та « Благотворительного Общества изданія общеполезныхъ и дешевыхъ книг» . – СПб. : Книгопечатня Шмидт, **1907**. – 635 с.

Надійшла до бібліотеки у складі бібліотеки випускника Історико-філологічного інституту Данилова В. В.

Шевченко Т. Г. Кобзарь [Текст] / Т. Г. Шевченко ; Об-во имени Т. Г. Шевченка для вспомоществования нуждающимся уроженцам Южной России, учащимся в высших учебных заведениях С.-Петербурга та «Благотворительного Общества издания общеполезных и дешевых книг ; [передм. В. Доманицького]. – 2-е изд. – СПб : Книгопечат. Шмидт, **1908. –** XX, 634 с., [1], 1 арк. портр.

Шевченко Т. Г. Твори Т. Шевченка з малюнками: [В 2 т.] Кобзарь [Текст] / Т. Г. Шевченко ; ред. В. Доманицький. – 3-е вид. В. Яковенко. – К.: Типографія Ю. Н. Єрлиха, влад. А. Є. Коллинсъ; [Друк. І. І. Чоколів], **1913. – т. 1.** – XXVI, 560 с. : портр.

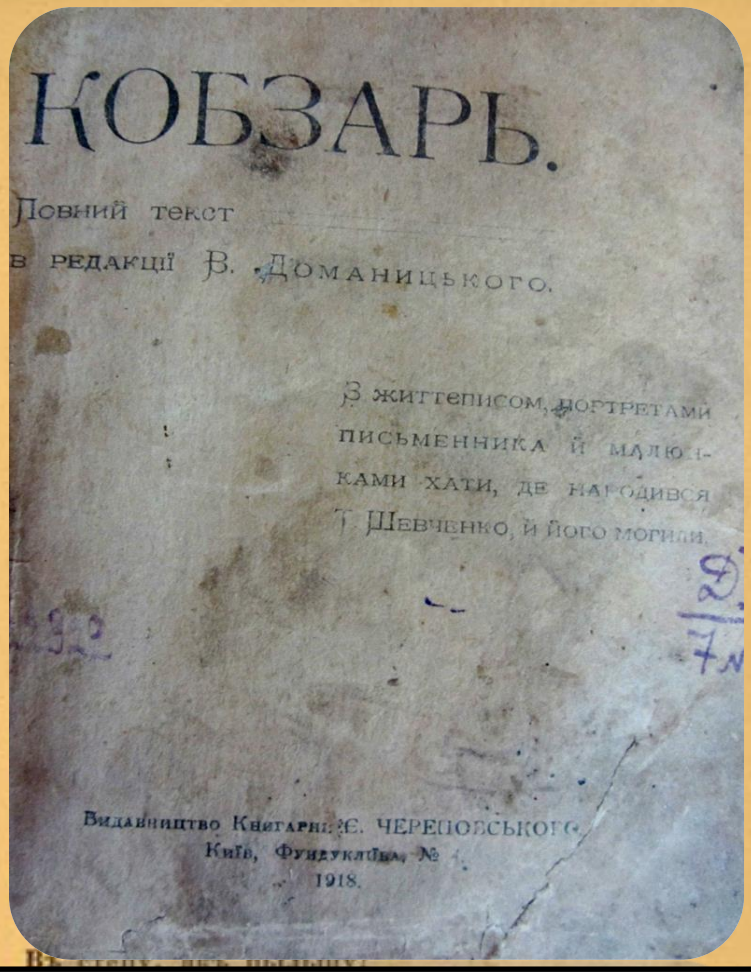

КОБЗАРЬ.

Повний текст

в редакції В. Доманицького.

З життєписом, портретами письменника й малюнками хати, де народився Т. Шевченко, й його могили.

Видавництво Книгарні Є. Череповського
Київ, Фундуклеївська, №
1918.

Шевченко Т. Г. Кобзарь : повний текст : з життєписом, портретами письменника й малюнками хати, де народився Т. Шевченко, й його могили [Текст] / Т. Г. Шевченко ; в редакції [та з вступ. ст. "Життя Тараса Шевченка"] В. Доманицького. – Київ : Вид-во Книгарні Є. Череповського ; Друк. І.І. Чоколова, **1918.** – XXVI, 566 с. : 1 л. портр., портр., мал.

Передана до бібліотеки нащадками ніжинського шкільного вчителя М. Баскина

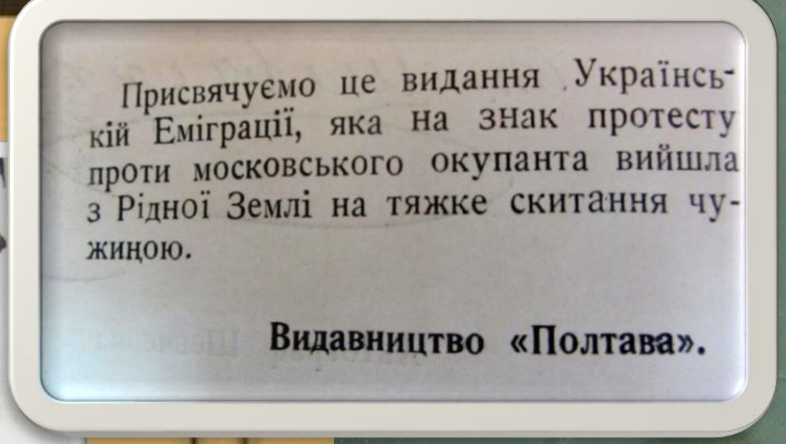
Присвячуємо це видання Українській Еміграції, яка на знак протесту проти московського окупанта вийшла з Рідної Землі на тяжке скитання чужиною.

Видавництво «Полтава».

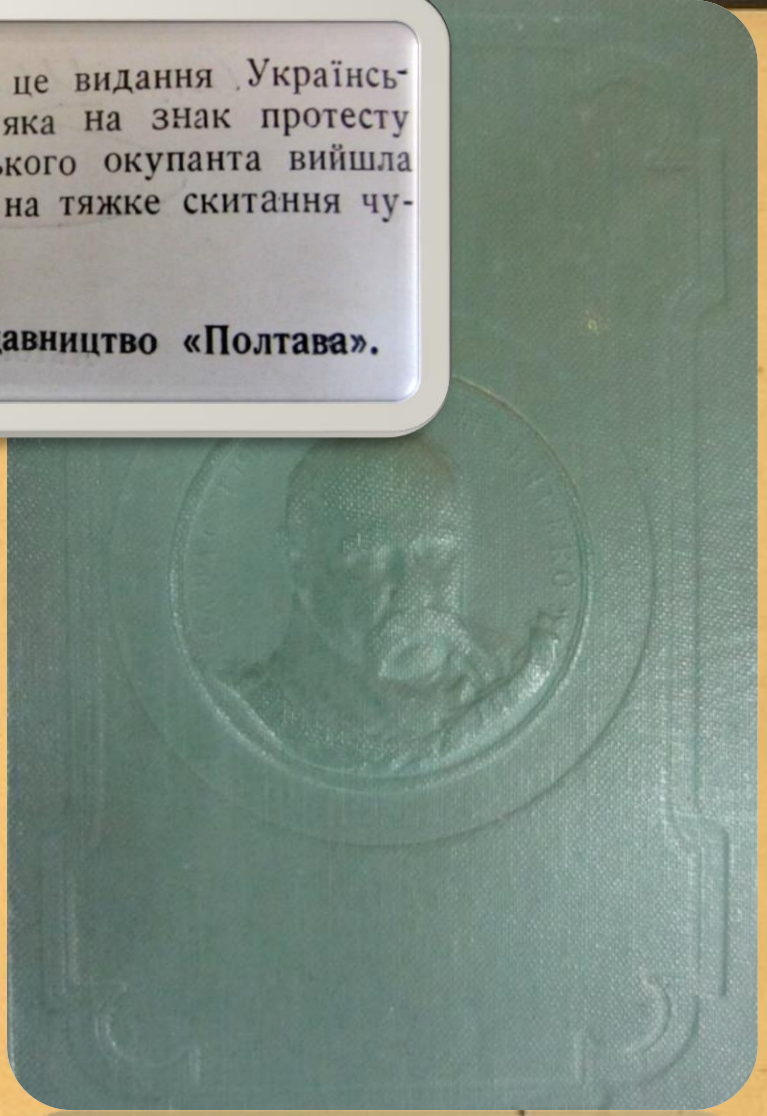

Шевченко Т. Г. Кобзар: Повне видання [Текст] / Т. Г. Шевченко ; передм. О. Сацюка ; фото Н. Чоловського . – Буенос Айрес: Полтава, **1950.** – 428 с. : мал.

Передав до музею Рідкісної книги І. Качуровський.

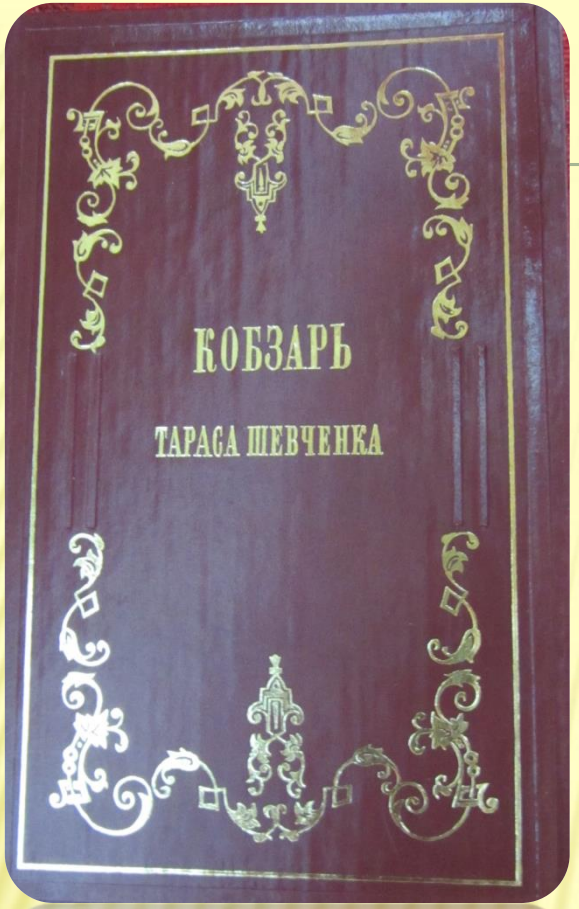

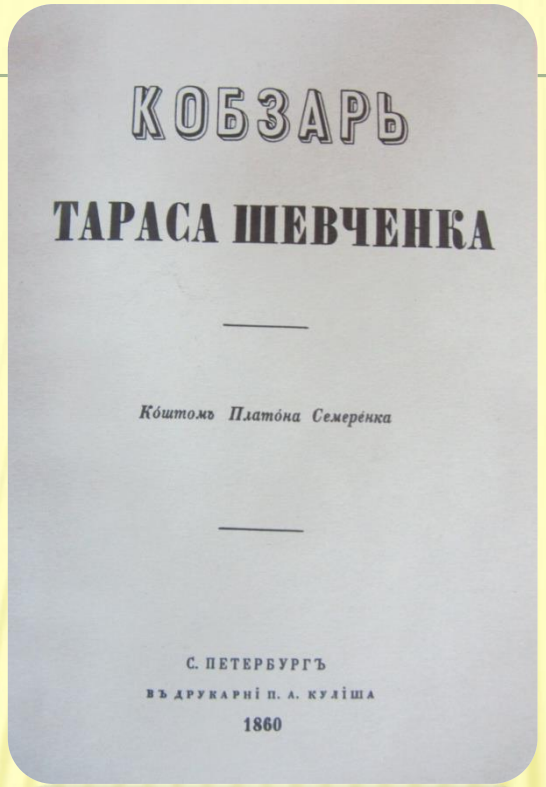

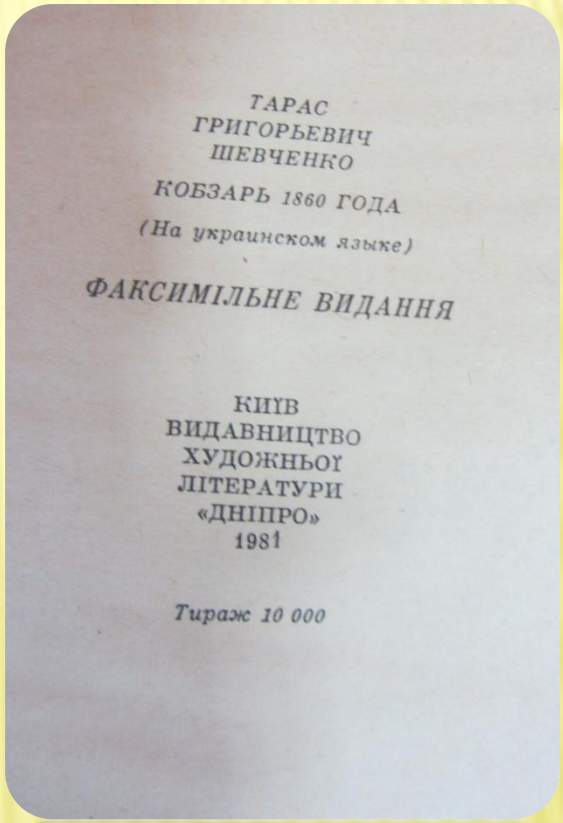

Шевченко Т. Г. Кобзарь Тараса Шевченка : [Комплект у футлярі] [Текст] / Т. Г. Шевченко. - Факсимільне вид. 1860 р. – К.: Дніпро, **1981**. – 245 с. – Дод. : Шубравський В. Є. Передмова до факсимільного видання «Кобзаря» 1860 року. – К.: Дніпро, 1981. – 23 с.

Збірник є першим виданням вибраних творів великого українського поета в перекладах мовами греків Приазов'я

Шевченко Т. Г. Кобзар : вибр. твори в перекл. мовами греків України [Текст] / Т. Г. Шевченко ; упор. Л. Кир’яков ; за ред. А. Чердаклі . – К.: Укр. письменник, **1993.** – 247 с.

Передана до бібліотеки головою Київського товариства греків І. П. Хачиком

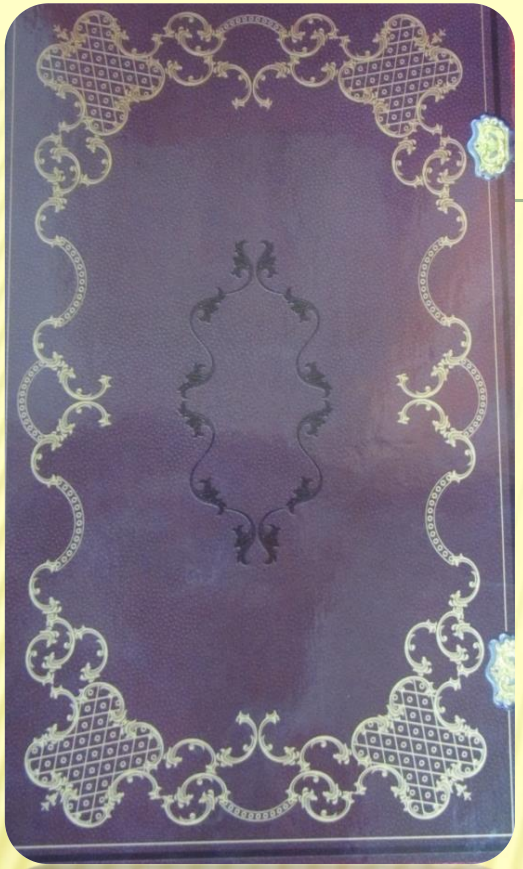

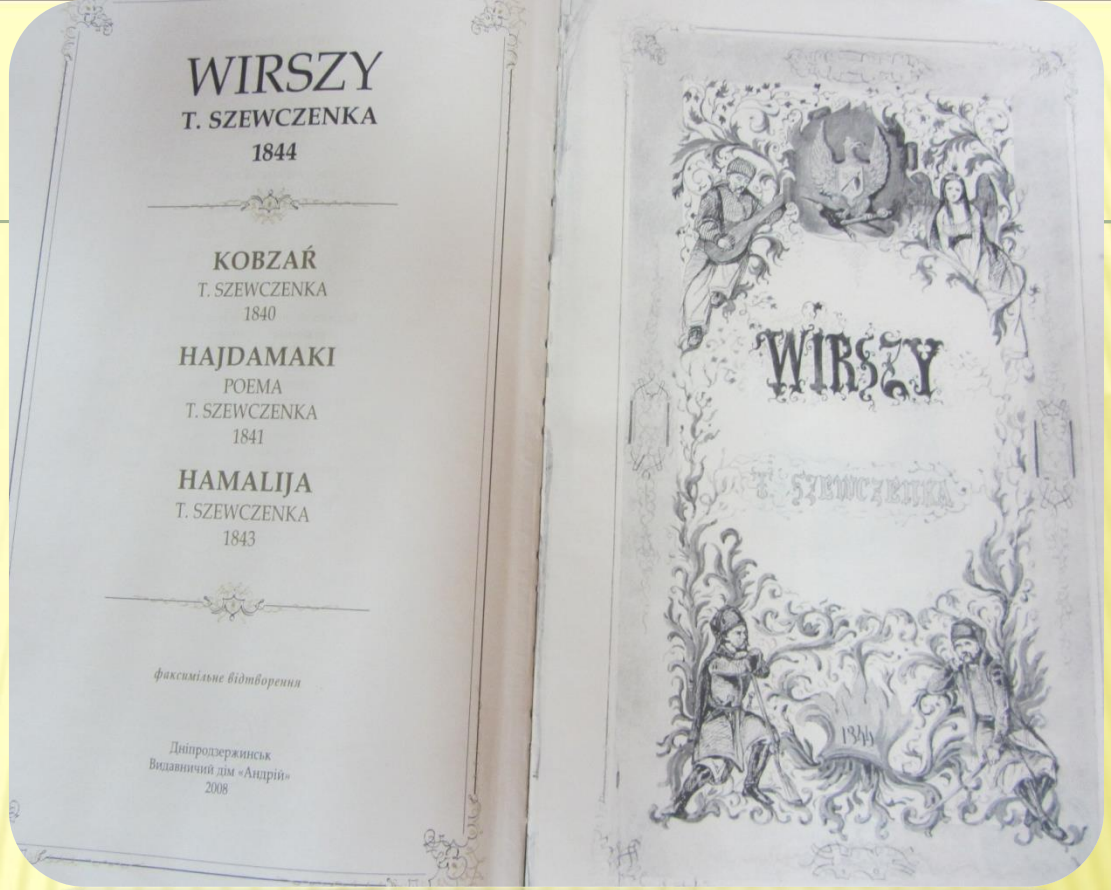

WIRSZY
T. SZEWCZENKA
1844

KOBZAŔ
T. SZEWCZENKA
1840

HAJDAMAKI
POEMA
T. SZEWCZENKA
1841

HAMALIJA
T. SZEWCZENKA
1843

факсимільне відтворення

Дніпродзержинськ
Видавничий дім «Андрій»
2008

WIRSZY

T. SZEWCZENKA

1844

Шевченко Т. Г. Вірші. 1844 : Кобзар. 1840, Гайдамаки. 1841, Гамалія. 1843 [Текст] : Факсимільне відтворення [за оригіналом рукописної збірки “ Wirszy T. Szewczenka. 1844”, переписаної латиницею та проілюстрованої М. Башиловим і Я. де Бальменом] / Т. Г. Шевченко ; Авт. проекту, упорядкування, передм. С. А. Гальченко; наук. опис рукоп. ориг. А. Й. Ряппо; з доповнен. і уточнен. Г. Л. Іващенка, К. Д. Ткаченка. – Дніпродзержинськ: ВД “Андрій**”, 2008.** – 320с.: іл., с вкл.

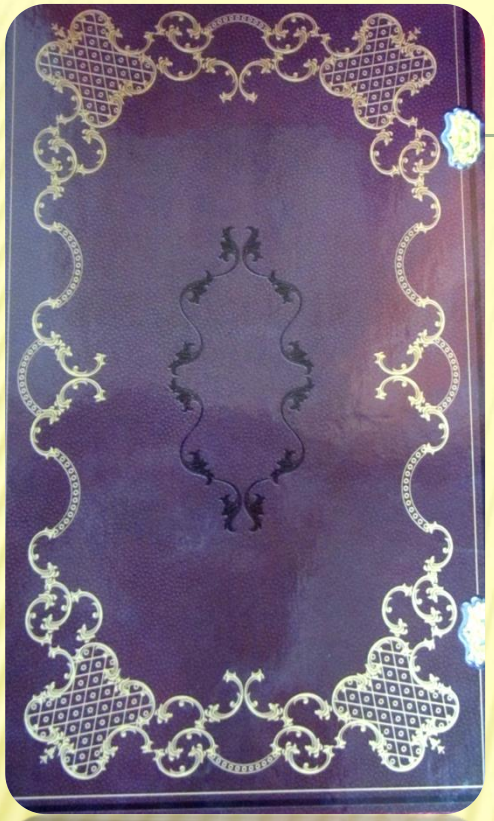

Рукописна збірка творів Тараса Шевченка (“Кобзар 1840 року, поема “Гайдамаки” і “Гамалія”), переписаних латиницею та проілюстрованих художниками Михайлом Башиловим і Яковом де Бальменом, не вийшла в світ через арешт поета у квітні 1847 року.

Це факсимільне видання, здійснене за унікальним оригіналом, що зберігається у відділі рукописних фондів та текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, є першою повною публікацією цієї збірки, уважно прочитаної і виправленої Шевченком та майстерно проілюстрованої двома митцями.

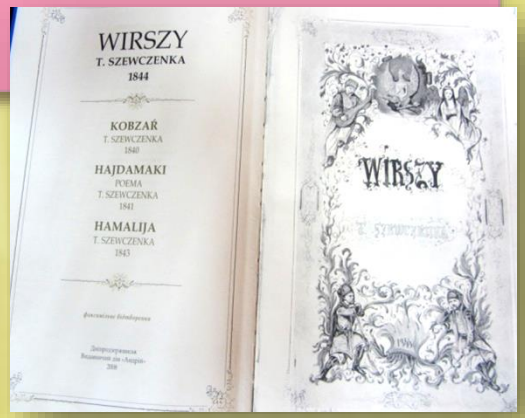

Вся історія видань «Кобзаря» свідчить, що невелика збірка творів видатного українського письменника Тараса Шевченка стала особливою книгою для багатьох поколінь українців, своєрідним життєвим дороговказом, символом боротьби і незламності людської душі та волі.

Слово Тараса Шевченка і сьогодні є актуальним, пророчим. А його «Кобзар» відкриває щоразу щось нове і незвідане кожному з наступних поколінь.

ДЯКУЄМО ЗА УВАГУ!